

ԱՌՏԵՆԸ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Յորենի, ալիւրի և հացի վրայ մէկտանի
հասնաւոր գիտելիքներ :

Յորենի : Հաց շինելու ցորենը թէ որ
սաստիկ չոր ըլլայ՝ աղալէն առաջ թե-
թե մը թրջելու է . իսկ երբոր չափէն
աւելի խոնաւ՝ պէտք է ցամքեցընել :

Պէտք չէ զանազան տեսակ ընդե-
ղէններ, ինչպէս են ցորեն, գարի, հա-
ճար, և այլն, միատեղ աղալ, վասն զի
աղէկ չաղացուիր, ինչու որ մէկուն ա-
ւելի բարձր, մէկալին ցած աղօրիք
հարկաւոր կ'ըլլայ :

Հարիւր հոխայ մաքուր ցորենը աղա-
լով կը մնայ եօթանասունըհինգ հոխայ
ճերմակ ալիւր, քսանըչորս հոխայ թեփ,
ու մէկ հոխայ մըն ալ կը կորսուի :

Վաւր . Վաւրը որպէս զի չաւուրի,
պէտք է որ չոր ըլլայ մաքուր ու չոր սըն-
տուկի կամ պարկի մէջ պինդ մը լեցու-
ցած, ու պարկերն ալ իրարմէ մէյմէկ
քիչ հեռու, այնչափ որ մէջերնէն կա-
րենայ օդ բանիլ, որ իրար չի տաքցը-
նեն :

Յորենի ալիւրը շաղուելու համար
գործածուած ջուրը պէտք է որ պաղ
ըլլայ, միայն ձմեռը քիչ մը կրնայ տաք-
ցուիլ . իսկ երբոր ալիւրդ հաճարի է՝
պէտք է եռացած ջուր գործածել :

Վաւրը որչափ մաքուր ըլլայ, այն-
չափ աւելի ջուր կը ծծէ, անոր համար
անկէց ելած հացն ալ կը շատնայ ու
սննդաբար կ'ըլլայ . բայց կը խաբուին
որոնք որ հացս շատ ըլլայ ըսելով՝ ա-
լիւրին թեփը մէջէն չեն հաներ . վասն
զի ան ատեն ալիւրը շատ ջուր չկրնար
ծծել ու չմեծնար . բաց ասկէ՝ թեփը
սնունդ ալ չտար, հապա անոր ներհակ
փնասները շատ են :

Հարիւր հոխայ աղէկ ալիւրը վաթ-
սունըվեց հոխայ ջուր վերցընելով հա-
րիւր երեսունուիրեք հոխայ հաց կը շի-
նուի . բայց արևելքի ցորենները աւե-
լի ուժով ըլլալով՝ ինչուան հարիւր յի-
սուն հոխայ կրնան շատնալ : Ուստի ա-

լիւր մը որչափ աւելի ջուր վերցընէ,
այնչափ աւելի ազնիւ կը սեպուի :

Պարսիմատ շինելու համար մաքուր
ալիւր պէտք է, ապա թէ ոչ երկար ա-
տեն չդիմանար կամ կը մքլոտի :

Հայ : Հացին քանակը չորսին մէկ
աւելի կը շատնայ թէ որ շաղուելու ա-
տեն հասարակ ջուր գործածելու տեղ
թեփի ջուր գործածես : Թեփին ջուրը
հանելու կերպն աս է . իրիկունէ ցո-
րենի թեփը պաղ ջրին մէջ ձգէ որ բո-
լոր դիշերը ջուրը ծծելով իր սննդաբար
հիւթը դուրս տայ . առտուն թեփը
սխմելէն ետքը ջուրը լաթէ անցընելու
է : Եւ ջրով թէ որ խմորդ շաղուելու
ըլլաս՝ չէ թէ միայն հացդ կը շատնայ,
հապա կ'ըլլայ նաեւ դիւրամարս ու սնուն-
դաբար :

Խմորը գործածելու ատեն զգուշա-
նալու է որ չըլլայ թէ սաստիկ թթուած
ու դառն ըլլայ խմորը . վասն զի հացը
կ'աւրէ և գէշ հոտ ու համ կը ձգէ .
դարձեալ շուտ կը մքլի գէշ խմորով շի-
նած հացը . ամենւին պէտք չէ շուտ
խմորի ըսելով գարեջուր կամ քացախ
խառնել մէջը :

Եւրոպացիք սովորութիւն ունին որ
ալիւրը շաղուելէն ետքը մէկէն տաշտէն
կը հանեն, թէ որ ձմեռ է՝ տախտակի
մը վրայ կը ձգեն կէս ժամի չափ, իսկ
թէ որ ամառ՝ մէկէն կը կտրրտեն ու
կը թողուն տաքուկ տեղ մը որ շուտ
խմորի, և խմորելու նշանն այն է որ
մատովդ հրելու որ ըլլաս՝ խմորը դար-
ձեալ կ'ուռի ու մատիդ տեղը չմնար .
բայց թէ որ տեսնես որ չափը անցեր է՝
լաւ է որ բոլոր խմորը պաղ ջրով նորէն
շաղուես ուրիշ ալիւրի հետ քան թէ
այնպէս փուռ դնես :

Փեթախ ըսուած հացը որ շատ հա-
մով ու ախորժելի է, կը շինուի հաճա-
րի ալիւրէն . ասիկայ խմորելու համար
կը գործածուի մեղրաջուր կամ խաղողի
ջուր . ասոր աղէկը Ուէնս քաղաքը կը
շինեն :

Սեւեռ ըսուած կարմիր ցորենէ հա-
ցը շինելու ատեն հարկաւոր է եփած
ջուր բանեցընել . խմորը երկայն ատեն

չաղուելու է շարունակ աղ դնելով, խըմորելու համար շատ սպասելու չէ՝ որ փուռի մէջ երկայն ատեն չկենայ։ Թէ որ աս ըսած պայմաննիս պահուին՝ չէ Թէ միայն սքելդայի աղիւրով շինածը սև, կոշտ և դժուարամարս չըլլար, հապա նաև ճերմակ, Թեթև, համեղ կ'ըլլայ և իրեք չորս օր ալ Թարմ կը մնայ։

Երոպացիք նաև հաճարէ, գարիէ, մայիզէ կամ եգիպտացորենէ, վարսակէ ալ հաց կը շինեն, որոնց շաղուելու ու եփելու կերպը ամենեւին նման է Սքելդա ըսուած ցորենի հացին, աս տարբերութեամբ միայն որ հարկ չէ շարունակ աղ դնել ինչպէս որ ըսինք։ Բաց ասոնցմէ կրնայ հաց շինուիլ նաև շագանակէ, դդումէ, գետնախնձորէ, փաթաթէ, որ անշահ բաներ ըլլալուն՝ հոս աւելորդ կը սեպենք մէկիկ մէկիկ վրանին խօսիլը։

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՏԵՂԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

(1) Է Բնչպէս պէտք է ժամացոյցները շարել։

յԱՄԱՆԱԿԻ չափոյն վրայ խօսած ատեննիս տեսանք որ մարդիկ արևուն օրական առերևոյթ շարժումը ժամանակի միութիւն հաստատելով օր ըսեր են, և այս միութեանս այլ և այլ գումարներուն ալ ըսեր են Եօթնէօթ, ասիս, և այլն։ Եւ ամանակի այս չափերը քաղաքական պիտոյից համար սահմանելու ատեն՝ արևուն օրական առերևոյթ շարժումը միօրինակ սեպեցինք, որ ճիշդ չէր։ Վասն զի, ինչպէս առաջ ալ տեսանք, արևը որ մէկ միջօրէի կ'ելլէ ու նորէն կը դառնայ, մի և նոյն ժամանակին մէջ ծրի խաւարման կամարին վրայ ալ դէպ 'ի արևելք տեղափոխութիւն կ'ընէ։ ասոր համար է որ եթէ այսօր արևը երկնագնտին մէկ կէտին վրայ կեցած գայ մեր միջօրէին անցնի, վաղը երբոր երկնագնտին նոյն

կէտը՝ որուն վրայ էր արևը, գայ նորէն մեր միջօրէին անցնելու ըլլայ, կը տեսնենք որ արևը նոյն կէտին վրայ չէ, հապա քիչ մը դէպ 'ի արևելք մնացած։ ուստի մեր միջօրէին վրայ հասնելու համար՝ պէտք է որ երկնագնտը իր միակերպ շարժմամբ հասարակածին վրայ ամբողջ մէկ շրջան մը կատարելէն ետև քիչ մըն ալ շարժի որ արևը մեր միջօրէին վրայ գայ։

Եւ տեղաբաշխական դիտողութիւններով իմացուեր է որ արևը տարին տասուերկու ամիս ծրի խաւարման շրջանակին վրայ մի և նոյն երազութեամբ չշարժիր, հապա երբեմն օր օրուան վըրայ կ'երազէ մինչև մէկ մասնուոր չափ մը, ու նորէն կը սկսի հետզհետէ դանդաղիլ, այնպէս որ իր նուազագոյն երազութենէն, որ 57' 14" մասն աստիճանի է օրը, հետզհետէ երազելով վեց ամսուան մէջ ինչուան 61' 12" մասն կ'ըլլայ, որ է իրեն մեծագոյն երազութիւնը, ու դարձեալ կը սկսի հետզհետէ նուազիլ և վեց ամսուան մէջ կուգայ առաջին չափը կ'առնու։

Հիմայ արևը գիշերահաւասարի մը կետէն ելլելով ու նորէն նոյն կէտը հասնելու համար 365 օր, 5 ժամ, 48' 50", 2, ժամանակ կ'անցընէ, որով ըսել է Թէ մէկ օրուան մէջ 59' 8", 33, մասն աստիճանի՝ նոյն գիշերահաւասարին կետէն կը հեռանայ, Թէ որ սեպելու ըլլանք Թէ արևը ծրի խաւարման կամարին վրայ միակերպ շարժմամբ կ'ընթանայ։ Երբոր ճշմարիտ արևը ծրի խաւարման այն կէտին վրայ հասնի՝ ուր իր մեծագոյն երազութիւնն ունի, որուն աստեղաբաշխք Բրէյֆօլէ կ'ըսեն, ուրիշ արև մըն ալ երևակայենք որ նոյն կէտին վըրայէն ճշմարիտ արեգական հետ մէկ տեղ սկսի խաւարման ծրին վրայ շարժիլ, բայց այնպէս որ օրը 59' 8", 33 միջին չափով միակերպ առաջ երթայ։ սկզբան ճշմարիտ արևուն երազութիւնը ասկէ աւելի ըլլալով միջին երազութիւն ունեցող արևէն առաջ կ'անցնի, բայց հետզհետէ երազութիւնը նուազելով վեց ամիսէն ետև երկուքը մէկ-